

Partit Nacionalista Basc. La darrera crisi

Ricard BELASCOAIN

Introducció

El Partit Nacionalista Basc (PNB) ha donat, en determinats moments de la seva història, una imatge de bloc compacte i homogeni que, entre d'altres coses, l'ha apropiat a amplis sectors del poble basc i li ha possibilitat l'accés a les cambres legislatives autonòmiques, on ha ocupat els màxims òrgans de poder. És també en aquests moments quan, dins del bloc aparentment monolític, es produeixen fissures.

Les èpoques que han precedit les seves etapes de govern autònom han estat la Segona República i la transició des de la mort de Franco, és a dir, els moments justaments posteriors a les caigudes de les dictadures que havien reprimat els sentiments d'identificació com a grups específics i minimitzat les seves formes d'autogovern.

De la primera d'aquestes etapes, Pablo Fusi¹ assenyala que «l'existència d'un poderós partit nacionalista basc va fer que la política basca no seguís les directrius generals que la política espanyola segueix durant la segona República». De la mateixa manera, considerem que, a la segona etapa, Euskadi tampoc no segueix la mateixa línia que la política espanyola, però aquest cop és per raó de la força i en actuacions dels grups independentistes armats més que no pas per la del Partit Nacionalista Basc.

Cal, però, aclarir dos punts. El primer és que, si bé la política realitzada a Euskadi pel PNB i els gups de l'oposició no ha estat estructuralment diferent de la desenvolupada a l'estat espanyol i a les altres autonomies -a causa de la forta pressió i dependència essencialment econòmica de les transferències del govern central- sí que, a Euskadi, hi ha hagut una

1. FUSI, Juan Pablo. *El País Vasco. Pluralismo y Nacionalidad*, Alianza Ed., Col. «Alianza Universidad», Madrid, 1984.

intencionalitat bàsicament diferenciadora, desplegada pels governs de Gaiarkoetxea i recollida en la innegable existència i actuació dels grups nacionalistes radicals armats més la força obtinguda pel PNB a les eleccions autonòmiques, i que essencialment ha consistit en un anivellament i una diferenciació respecte al govern central, un tractament directe, de tu a tu, per part de l'executiu Basc pel que fa al Central. És, fins a cert punt, un factor de la crisi que pretenem estudiar.

El segon punt, a diferència de la Segona República on l'únic partit nacionalista potent era el PNB, rau en la gamma de grups nacionalistes que hi ha actualment a Euskadi i que abasten un ventall de posicions —de classe i de «grau de nacionalisme»— que van des de la dreta reaccionària i conservadora fins als grups abertzales o les fraccions armades. Tots plegats reuneixen el conjunt més ampli de l'electorat, molt superior al 50%.

El perquè de la puixança del nacionalisme després de les dictadures i durant els primers anys de liberalisme que les han succeïdes es pot buscar, tant en el primer cas —per l'arribada de la república amb les seves promeses d'autonomia a les regions— com en el segon per l'arribada d'un govern espanyol de transició i fins a cert punt liberal que igualment inicia un procés d'autonomia dels pobles d'Espanya— en una mena d'exercici d'equiparació contínua a través del dret d'autonomia per a totes les col·lectivitats regionalitzades, tot simplificant i minimitzant les pretensions dels anomenats «nacionalismes històrics».

En ambdós casos es produeix una radicalització de la consciència nacionalista, del resorgiment de la qual havien estat mostra les nombroses manifestacions culturals, folklòriques i polítiques que s'havien anat celebrant durant els darrers anys de les dictadures, amb major o menor repressió, com una afirmació d'identitat basca.

D'altra banda, el PNB, després de la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930), es beneficia del col·lapse dels partits històrics monàrquics, ja que l'opinió catòlica, tan influent, es bolca cap al nacionalisme, tal com es pot veure a les eleccions de 1931 on s'observa el creixement del vot nacionalista en districtes de classe mitjana, tradicionalment conservadors i carlins, de Bilbao i Donosti.

Després de la dictadura de Franco, l'existència a Euskadi de diferents subcultures polítiques amb fronteres difícils de traçar i diferenciades per qüestions tan diverses com l'ètnicitat, la classe social, el sentit de nacionalitat, la ideologia o la major o menor euskaldunització de l'entorn..., possibilita que nuclis importants de l'alta burgesia urbana i industrial siguin, des de ben aviat, conservadors i espanyolistes i que, a partir del 1975, votin la UCD, l'AP o la CP; que la burgesia industrial i les classes mitjanes urbanes que abans del 36 eren nacionalistes o liberal-republicanes, des del 75 votin el PNB i opcions centristes i socialistes en menor grau; que la classe treballadora autòctona opti majoritàriament per votar el PNB o l'esquerra abertzale i, en menor grau, comunistes i socialistes, o que la classe obrera immigrant que, tradicionalment, abans del 36 era socialista, ara, amb la immigració dels anys 50 i 60, voti els partits abertzales.

Amb tot, com afirma P. Fusi², «certes tradicions locals es perpetuaran malgrat les profundes transformacions sofertes per la societat basca des de 1936-39; en 1975-83, el partit socialista continuava tenint la seva força com en 1931-36, a Baracaldo, a Sestao, Eibar, Bilbao, Donosti, Irun...». Àlaba, després de Franco, continua essent menys nacionalista que Biscaia o Guipúscoa, exactament igual com era abans, i les capitals, tot i el resorgiment basquista des de la dècada dels 60, segueixen essent enclavaments culturals complexos menys «basquitats» que les seves províncies.

Segons hem vist, el bloc d'aparença monolítica i compacta no ha estat tal, i periòdicament es reproduïxen les seves crisis, les tensions entre «regionalistes» i «nacionalistes», entre «euskalerrriakos» i «Sabinians»: el 1911, amb l'aparició del primer focus de «nacionalisme liberal»; el 1921, amb l'escisió «aberriana»; el 1930, amb la creació d'«Acció Nacionalista Basca», o el 1934, amb la cristallització d'una tendència independentista al voltant de «Jagi-Jagi», etc.

En els dos moments crítics, després dels períodes dictatorials en què el partit es converteix en la major força del país, dues crisis de diferent essència tenen lloc. La primera consisteix en la dificultat d'accedir al govern autònom: un procés de govern autòmic que podia haver començat per Euskadi el 1931, instaurada ja la república, com passa a Catalunya, allí no tindrà lloc fins el 1936, un cop iniciada la guerra.

Els motius són, d'una banda, la por de l'esquerra republicana-socialista que el país basc es converteixi en un enclavament autònom sota la direcció d'un partit nacionalista conservador, tradicionalista i teocràtic i, de l'altra la mateixa ambigüïtat, indefinició i el confusionisme entorn a la qüestió autonomia-independència que pateix el PNB com a conseqüència de l'herència aranista.

La crisi actual, si bé també inclou qüestions de governabilitat entre el poder central i l'autòmic, presenta certes dificultats de caire molt més intern, relacionades amb la concepció i actuació del nacionalisme envers Euskadi i envers l'estat central.

Radiografia de la crisi

- 1-XII-83. Només el PNB i el CDS recolzen el text del Govern basc sobre territoris històrics.
Aquest projecte ha estat congelat durant dos anys i mig, a causa, sobretot, de les discrepàncies produïdes al si dels Nacionalistes Bascos.
L'oposició d'esquerreres critica el projecte que haurà de regular les relacions entre el Govern Basc i les diputacions provincials perquè, segons creuen, afavoreix el funcionament d'una «au-

2. *Op. cit.*

- tonomia provincial» en el qual les diputacions ostenten, moltes vegades, un poder equiparable al del govern de la comunitat autònoma.
- 27-XII-83. Es comença a parlar d'eleccions anticipades. Garaikoetxea afirma que li preocupen tant les llistes de candidats com la futura composició del seu govern, en una referència directa a la L.T.H, aprovada pel parlament autònom a començaments del mes, la qual preveu una certa reducció de competències del Govern basc a favor de les diputacions.
- 31-XII-83. Garaikoetxea renuncia a presentar-se a la reelecció. En tot cas, exigeix com a condició l'eliminació de contradiccions polítiques mantingudes durant la legislatura entre el Govern autònom i el Partit.
El PNB exigeix a Garaikoetxea la submissió a la disciplina de partit.
- 2-I-84. Garaikoetxea demana al PNB més autonomia per al Govern Basc. El conflicte es planteja sobre diferències a l'entorn de l'organització política i administrativa exposada en la L.T.H.
- 4-I-84. Garaikoetxea considera pràcticament nul·les les possibilitats d'acord entre les seves posicions i les del PNB. En una roda de premsa celebrada el dia 3 a Vitòria, Garaikoetxea afirma que les condicions de les quals feia dependre la seva acceptació del nomenament havien estat exposades no feia encara un mes al consell nacional del PNB. Aquestes condicions van ser, essencialment, dues: que no es modifiqués la seva situació respecte a la disciplina del partit i que la L.T.H. s'apliqués segons uns criteris determinats.
- 5-I-84. Assamblees locals del PNB donen suport a les tesis de Garaikoetxea per a assumir la candidatura a la presidència del Govern Basc.
- 6-I-84. Les votacions de les bases del PNB són un clar referèndum a favor de Garaikoetxea. Les seves tesis són recolzades per la majoria de delegats de Guipúscoa i Navarra amb un ampli suport dels compromisaris alabesos i amb el dels biscaïns, majoritari bé que més matisat.
- 7-I-84. Després de les votacions efectuades a les agrupacions provincials del PNB, Garaikoetxea és virtual candidat a «lendakari».
- 8-I-84. Garaikoetxea és nomenat candidat a la presidència del Govern Basc. L'assemblea celebrada a Zarauz la nit del 7 de gener, formada per 14 apoderats, decideix d'escollir Garaikoetxea com a candidat per a les properes eleccions autonòmiques.
- 26-II-84. El PNB, amb Garaikoetxea, guanya les eleccions. Malgrat la victòria, no aconsegueix la majoria absoluta de la cambra i queda empatat, amb 32 escons, amb la resta de l'oposició, tret d'HB.

- 2-IV-84. Reneixen les tensions al PNB a causa de la política d'aliances. El president de l'EBB, Xabier Arzallus, fa pública la intenció de formar un govern de dretes a Navarra, a través d'un pacte del seu partit amb la CP.
- 4-IV-84. El PNB de Navarra rebutja les ordres del seu partit, de donar la Diputació Foral a la dreta.
- 9-IV-84. El candidat de la CP no supera la votació per la presidència de Navarra; el PNB s'absté i això fa que passi a mans dels socialistes.
- 13-IV-84. Garaikoetxea és elegit «lendakari» amb l'únic recolzament dels vots del seu partit.
- 11-V-84. Arzallus deixa de ser president del BBB i de l'EBB.
- 12-V-84. Eleccions al B.B.B. Guanya Miquel Unzueta, candidat que té el suport d'Arzallus. La llista de Sabin de Zubiri, recolzada per Garaikoetxea, és vençuda.
- 15-V-84. Jesús Insausti -de la candidatura d'Unzueta- és el nou president de BBB.
- 16-V-84. Roman Sudupe substitueix Ardanza a la presidència del Consell Nacional del PNB. Sudupe és un seguidor fidel d'Arzallus.
- 19-V-84. L'Assemblea Nacional del PNB expulsa 13 dirigents del partit a Navarra perquè s'havien negat a complir els pactes amb CP. Això és interpretat com una nova derrota de Garaikoetxea, que els havia defensat.
- 20-V-84. Tibantor entre Garaikoetxea i el partit, després de l'expulsió dels dirigents del PNB a Navarra. Gairebé la totalitat dels afiliats navarresos donen suport als expulsats.
- 22-V-84. La direcció del PNB, mirant de canviar la seva imatge, manifesta el seu suport a Garaikoetxea davant l'entrevista que ha de tenir lloc entre aquest i Felipe González.
- 25-V-84. Garaikoetxea declara que el PNB necessita una revisió interna. Per al lendakari, el que s'està debatent en el si del PNB, actualment, és quelcom més que els personalismes o sentiments ferits. S'estan examinant conceptes com el de confederabilitat, disciplina o compatibilitat entre la normativa d'uns i altres òrgans.
- 9-VI-84. Es nomena la gestora de Navarra que substitueix la direcció expulsada. «Impasse» d'estiu.
- 4-X-84. Mentre en el marc propiciat per la L.T.H. es produeixen debats, dins el CBF, Mario Fernández, vicelendakari, acusa la direcció del PNB de mantenir contradiccions.
El CBF està integrat per tres membres designats pel govern basc i tres més de les diputacions forals, encarregats d'elaborar un dictamen sobre els criteris de repartiment de competències entre el govern i les corporacions.
- 10-X-84. Un nou fracàs del PNB en el seu intent de pactar l'aplicació de la L.T.H. La reunió del CBF no neix en el segon intent d'a-

- costar els postulats del govern i dels presidents de les diputacions.
- 18-X-84. El Govern Basc i el PNB assoleixen dins del CBF un acord tècnic sobre les aportacions de les diputacions al pressupost de la Comunitat Autònoma.
- 31-X-84. La successió de declaracions contraposades sobre l'estructuració interna del País Basc, a càrrec de Garaikoetxea, M. Unzueta, J.J. Pujana i J.M. Makua, provoquen una situació tibant que amenaça amb reobrir la crisi.
- 8-X-84. Els socialistes accepten dialogar amb Garaikoetxea sobre el finançament de l'autonomia basca.
- 17-XI-84. J.M. Makua es pronuncia a favor d'una reforma de l'estatut d'autonomia si no respecta la personalitat de les diputacions. Garaikoetxea denuncia la intencionalitat de les diputacions d'actuar en competències que no tenen.
- 18-XI-84. El lendakari amenaça amb dimitir. El conseller de Sanitat, Àngel Larrañaga, declara l'actitud foralista de Makua i Sudupe com una traïció al partit. Novament s'obre la crisi entorn de la interpretació de la L.T.H.
- 19-XI-84. Alcaldes del PNB (de Donosti, Vitòria...) elaboren una carta de suport a Garaikoetxea.
- 23-XI-84. El PNB fa una crida a l'entesa entre les institucions basques.
- 24-XI-84. La direcció del PNB s'enfronta amb el conseller de Sanitat.
- 27-XI-84. Fracàs de la reunió tripartida (Govern Basc, direcció del PNB i diputacions) sobre el tema del repartiment de recursos entre institucions C.V.F.
- 27-XI-84. Garaikoetxea demana al PNB que salvi la crisi, en una Assemblea nacional del partit.
- 16-XII-84. Acord, al PNB, sobre la L.H.T. L'assemblea nacional del PNB aprova una proposta del Consell Nacional del partit per a resoldre la crisi interna, segons la qual el govern basc i les diputacions forals, abans d'aprovar i posar en pràctica els seus programes d'actuació, se'ls comuniquen, com també els seus pressupostos. La proposta alabesa és aprovada per 33 vots a favor (15 de Biscaia, 15 d'Alaba i 3 de Junes extraterritorials), i 15 vots en contra donats pels apoderats guipuscoans. La tesi de Garaikoetxea sobre la interpretació de la L.T.H. va ser, per tant, derrotada, i s'especula amb la seva dimissió com a lendakari.
- 19-XII-84. L'assemblea Nacional del PNB cessa el lendakari en negar-se a acceptar les condicions imposades pel Partit.
- 20-XII-84. Les bases del PNB a Guipúscoa es tornen contra la direcció, que va retirar la seva confiança a Garaikoetxea. El moviment de protesta té també repercussió a Àlaba.
- 22-XII-84. Ardanza és proposat com a president del Govern. Fins ara n'era de la Diputació de Guipúscoa. És considerat un fidel de

- la direcció del PNB, i en les seves primeres declaracions ja afirma la possibilitat d'un pacte amb l'oposició per a poder ésser lendakari
- 24-XII-84. Benegas, secretari dels socialistes al País Basc, declara que prefereix Ardanza com a interlocutor.
- 6-I-85. El PNB de Guipúscoa destitueix R. Sudupe de president de GBB, amb la qual cosa tampoc no podrà ser-ho de l'EBB, i amonesta Ardanza com a president de la Diputació Foral. Els «Garaikoetxetarras» aconseguixen el control de la província.
- 20-I-85. Imanol Murua, un incondicional de Garaikoetxea, és proclamat nou president de la Diputació de Guipúscoa.
- 24-I-85. El pacte de legislatura entre Ardanza i el PSOE és segellat, i acusat, pels sectors radicals, de «vendepatrias».
- 31-I-85. Ardanza és elegit lendakari en una segona votació.
- 2-II-85. S'inicien els homenatges dels «herrialdes» a Garaikoetxea.
- 16-III-85. És elegida la llista de candidats «garaikoetxeistes» a l'executiva del PNB de Guipúscoa, encapçalada per F. Pozueta; copa els tretze càrrecs existents. Sudupe en queda fora.
- 3-IV-85. Expulsió d'Àngel Larrañaga, que havia estat conseller de Sanitat del govern dirigit per Garaikoetxea i ex-president de l'executiva guipuscoana del partit.
- Declaracions de Garaikoetxea sobre el terme «Independència», i demanda d'amnistia per als navarresos.

Davant d'allò que des dels mitjans de comunicació de masses ha estat plantejat en alguns casos com una lluita intestina i de desqualificació entre dos homes carismàtics del partit, i sense negar que una certa exteriorització correspongui a aquesta idea, hi ha, en el fons, una crisi molt més important i profunda.

El nacionalisme basc, com tot nacionalisme, és un moviment que aspira a representar la col·lectivitat nacional i que es basa, per tant, en la presumpció que qualsevol possible divergència o conflicte d'interessos entre els components de la nació es plega davant dels interessos superiors d'aquesta. Però, naturalment, tal pretensió ideològica no impedeix que els conflictes d'interessos existents en la societat es manifestin en la pràctica política del partit i que, periòdicament, sorgeixin com a conflictes interns del mateix partit. Així, és present la sensació d'una crisi constant entre «renovadors» i «conservadors» dins el PNB, des de «sempre»; a començaments de segle, entre «Aranistes» i «liberals foralistas»; més tard, amb «Sabinian» i «Arzallistes», i actualment, entre «Foralistas» i «Estatuistes».

Els motius que porten a aquestes crisis -amb matisos diferents en cada moment i que, en més d'una ocasió se solucionen amb l'expulsió d'un dels sectors- rau en la forma d'entendre i d'interpretar l'estructura de la comunitat autònoma.

Ja el 1907, pocs anys després de la creació del PNB per Sabino Arana, es produeix una crisi entre el «sector moderat» -que recolzarà en les elec-

cions a un Ybarra com a candidat de les «forces d'ordre» contra els socialistes- i els «Intransigents», els quals, protegits per Luis Arana Goiri, germà de Sabino, presentaran un candidat propi, Anitua, que serà derrotat per Ybarra. La polèmica esclata públicament.

D'una banda, hi ha «Euskalduna», revista finançada per Sota, element moderat, i amb Aranzadi com a ideòleg-pont entre el Nacionalisme burgès i l'Aranisme, i de l'altra, «Aberri», entesa com l'òrgan d'expressió de l'«Aranisme pur».

L'elecció a president del Biskaia Buru Batzar veurà enfrontar-se Ramon Sota i Luis Arana. El darrer serà el guanyador. La seva victòria tradueix tant la pròpia significació històrica i sentimental de la seva persona com la influència de l'Aranisme a les bases. Però, en realitat, el 1908, a l'assemblea d'Elgoibar, el triomf anirà als moderats, així es donarà peu a les bases per a l'assentament de la ideologia burgesa, en aquell temps enemiga del separatisme i del radicalisme.

Entre el 1908 i el 1917, el més significatiu dins el nacionalisme és el predomini dels grans industrials nacionalistes. Sota protagonitzava un ampli moviment expansionista. En la dialèctica entre negocis autònoms-dinàmics i empreses més lligades al sistema espanyol es pot trobar la base dels interessos autonòmics i no separatistes de Sota.

L'any 1917 representarà el ple triomf del nacionalisme a les eleccions provincials i de diputats a corts: molts dels homes polítics nacionalistes pertanyen a l'equip de Sota: són administradors, quadres o socis de les seves empreses (Euskalduna, La Naviera...)

El paper predominant de les grans empreses no lligades exclusivament al mercat i a la protecció de l'estat és, probablement, la base del nacionalisme burgès.

La complexitat de la dinàmica del partit es pot observar en fets com el següent: mentre, d'una banda, es va assentant la línia burgesa dins del nacionalisme, a les eleccions del 1911, nacionalistes, carlins i conservadors estableixen una aliança electoral a Bilbao, encapçalada respectivament per Luis Arana, Esteban Bilbao i Bergue, contra republicans i socialistes.

Apareix aquí, novament, la figura del germà de Sabino Arana que, si bé és un intransigent en la qüestió de la independència, és un contrarrevolucionari decidit, oposat a l'evolució del PNB en un sentit democràtic burgès, i disposat a coaligar-se amb les dretes reaccionàries per tal de detenir els «rojos». Aquesta peculiaritat de Luis Arana durarà fins el 1937 en què els joves intransigents i independentistes cercaran en ell una figura històrica, però les simpaties d'aquests per la democràcia i la revolució estaran en plena contradicció amb el que Arana representa. Sense establir paral·lelismes tancats amb la situació de la crisi actual -en què entren altres elements i els ja existents es relacionen de forma una mica diferent- sí que podem trobar un cúmul d'elements comuns com són la tendència burgesa del nacionalisme del PNB, plenament assentada, i la divisió en un sector més oligàrquic, tendent a l'enteniment amb els grups conservadors espanyolis-

tes, d'una banda, i de l'altra, amb tendència a agrupar la burgesia nacionalista enfront de l'estatalisme.

Així doncs, la crisi actual es caracteritza per l'enfrontament entre dos sectors. Un, apareix com a conservador i tradicionalista, accentua la seva defensa del foralisme com a element de govern i gestió, allunyat de qualsevol intenció independentista i vinculat als seus homònims estatalistes. L'altre sector, renovador de les formes antigues, tracta d'adequar el govern del País Basc a la situació actual traspassant-li majors poders i defensant la via «estatutària».

La base o el «cavall de batalla» de l'enfrontament entre aquests dos grups ha estat la interpretació de la Llei de Territoris Històrics (L.T.H.), la qual està destinada a regular les relacions entre les institucions autonòmiques comunes del País Basc, i és considerada com una «constitució interna d'Euskadi que estableix el model de comunitat autònoma i de repartiment de poders entre les seves institucions».

Les diferències han consistit en la interpretació que, d'una banda, fa el Govern Basc i la que fa, de l'altra, la cúpide del partit. Aquesta, defensa l'opció de repartir el poder entre les diputacions forals, d'antiga tradició territorial, i les institucions nacionals comunes als tres territoris històrics.

El Govern Basc, amb el seu president al front, per la seva part, defensa la necessitat de potenciar i reforçar aquestes darreres institucions per tal de tenir un poder fort a l'hora de negociar, tot evitant que el poder central perdi capacitat de diàleg, que els interlocutors siguin més d'un i els pactes complexos.

Però juntament amb la interpretació de la L.H.T. i la seva indissociabilitat, hi ha la qüestió de la independència del president respecte del partit o, el que és el mateix, l'eliminació de la disciplina de partit que, en tal cas, deixa a l'executiva del partit sense incidència directa sobre la política del govern autònom, en un moment en què la perspectiva d'ambdós organismes no coincideix.

No es tracta exclusivament d'una qüestió d'interpretació dels òrgans de poder, sinó de les actituds polítiques amagades al darrera, que tenen, això sí, formes diferents d'entendre el partit, la gestió de govern i els interessos nacionals.

El sector «foralista» que domina els òrgans del PNB, tant l'EBB com l'ABB i, avui, el NBB, com també les diputacions forals, tret de la de Guipúscoa, però que no domina en el Govern Basc per la potestat de Garaikoetxea de triar lliurement els seus col·laboradors, està representat carismàticament per X. Arzallus. Configura el sector més conservador i proper a l'oligarquia nacionalista, molt més interessat a apropar els seus lligams amb els homònims espanyols que no pas a potenciar una major independència política d'Euskadi a través dels òrgans del govern autònom, la qual cosa dificultaria els seus concerts econòmics.

La mostra d'aquesta actitud ha estat el càstig imposat per la direcció del PNB als nacionalistes navarresos, i que finalitza amb l'expulsió de 14 dels 15 dirigents, passant per sobre el fet que aquests representessin l'opi-

nió de la majoria d'afiliats. El motiu va ser, precisament, trencar un pacte estratègic establert per la direcció del PNB amb la Coalició Popular a fi de potenciar un govern de dretes dins la comunitat navarresa.

Contràriament, els navarresos van defensar la potenciació dels seus organismes i, arribat el cas, optar pel compromís amb els socialistes.

Garaikoetxea i el seu vice-president, Mario Fernàndez, es van definir a favor d'aquesta postura, per la qual cosa l'expulsió dels navarresos s'interpretà com un càstic a la rebel·lió i una advertència encoberta al Lendakari de la intransigència del partit, sobretot després del paper que Garaikoetxea li féu pocs dies abans de les eleccions autonòmiques en què, amb el suport de les bases, aconseguí que l'executiu del PNB cedís a les seves exigències de llibertat d'acció i de no submissió a la disciplina de partit.

L'actual direcció del PNB, emparant-se en les bases del nou descobriment de les arrels foralistes, tendeix a una reorientació del seu nacionalisme en el context de la política espanyola, i va a favor d'una fórmula de centre-dreta. Aquest grup, definit per algun dels seus membres com de democristià, està format per homes com José Maria Makua, diputat general per Biscaia; Jesús Insausti, considerat home històric dins del sector oficialista i actual president del Consell Nacional del PNB; Emilio Guevara, ex-president de la Diputació d'Àlaba; Mikel Unzueta, advocat, assessor de Banco Unión, del Banc Atlàntic, de la fundació Orbegozo, ex-conseller de Bankunió, (entitats relacionades amb l'Opus Dei) vocal copropietari de la Cambra de Comerç i impulsor de l'apropament a la Coalició Popular; José Maria Gorgoda, conseller d'administració del diari nacionalista «Deia» i secretari-director de la Cambra de Comerç de Bilbao, i pel propi Xabier Arzallus, ex-jesuïta que, de la mà de L.M. Retolaza, home de confiança de Juan Ajuriaguerra, va ser nomenat membre del consell regional de Biscaia el 1971 i, poc després, entrà a formar part del Consell Nacional del PNB, on desenvolupà els darrers anys el càrrec de president de l'EBB. Curiosament, durant la dècada dels 70 va ser el cap del sector llavors «renovador» en definir-se com no incompatible amb el socialisme-democràtic, i també pel seu ambiciós pla de reforma de les estructures internes del partit, situació que l'enfrontà amb el sector «tradicionalista» o «Sabinià», expulsat el 1980.

El sector «estatutista», contraposat a l'anterior, es posa, essencialment, al costat de l'executiu basc i ha estat definit, en més d'una ocasió, pel mateix Garaikoetxea, com a social-demòcrata. En aquest sector hi ha homes com Sabin de Zubiri, amic personal de l'anterior president Juan Ajuriaguerra, president del consell editor de «Deia», històricament vinculat a Arzallus i Retolaza i que, el 1980 va ser blanc del sector «Sabinià» expulsat, i que actualment és acostat a les postures de Garaikoetxea; Xabier Airzarna, anterior diputat general per Guipúscoa; Patxi Ormazàbal, actual president de les Juntes Generals d'Àlaba; Ramon Labayen, ex-conseller de Cultura, ex-portaveu del Govern Basc i actual alcalde de Donosti; Joseba Elosegui, històric dels grups renovadors i Senador; Koldo

Amezqueta, ex-president del Napar Buru Batzar, i, en definitiva, per un ampli grup de tecnòcrates, intel·lectuals i funcionariats de l'élite que tots representen

Si a nivell dels homes que configuren aquests dos sectors es pot assenyal·lar una major presència de «Bisketarres» i alavesos en el primer, i de guipuscoans i navarresos en el segon, a nivell de la resposta que les bases han donat a cadascun també s'hi pot observar una divisió geogràfica, encara que no excessivament precisa. El grup o la tendència encapçalada per Garaikoetxea ha obtingut una major resposta populista en favor seu. La major part dels militants navarresos, com la pràctica totalitat dels Bazokis Guipuscoans, han estat darrera de Garaikoetxea al llarg de tota la crisi. En canvi, Biscaia és la província on les «juntres» han estat més fidels a l'Assemblea Nacional. A Àlaba, si bé la major part dels militants de base -ja que les «juntres» de ciutats industrials com Vitòria i Llodio sumen el 80% dels afiliats- han estat defensors de les tesis del Govern Basc de Garaikoetxea, les Juntres Nacionals són favorables a l'Euskadi Buru Batzar; això ha estat possible gràcies al peculiar sistema representatiu del PNB, per Batzokis i no per nombre de militants, la qual cosa dóna avantatge a les zones rurals.

La destitució de Garaikoetxea no sembla que hagi de solucionar la crisi interna del PNB, com crec que demostra l'accés a la direcció del partit i a la Diputació de Guipúscoa, de persones vinculades a la seva tendència; la concreció d'un PNB paral·lel a Navarra, o les mostres de suport rebudes en els nombrosos homenatges que li han dedicat les bases.

Però a nivell del sector foralista o democristià, la substitució de Garaikoetxea per Ardanza, considerat com un home de «l'aparell» Arzallista, els ha facilitat un ràpid pacte de legislatura amb el PSE-PSOE, basat en set punts, dels quals, a nivell popular i dels «medias», s'ha destacat pel seu efecte popular el punt referent al terrorisme i n'han passat desapercebuts dos que fan referència a les finances.

El punt sobre la qüestió del terrorisme, en el qual el nou executiu basc ha deixat gran part de responsabilitat al Govern central és:

«Les relacions internacionals són una matèria de competència del Govern de l'Estat, en el que cap poder públic aliè no pot actuar o interferir, principi que s'estén en la vessant internacional de la lluita contra el terrorisme...»,

i han servit a la direcció del PNB per amagar-se sota el postulat que el pacte és entre el Govern Basc i el PSOE (sí bé en realitat sembla més un pacte entre el PNB i el Govern Espanyol, que, a fi de comptes, és el que té competències i potestat per decidir en qüestions referents a allò que està pactat i, sobretot, en l'aspecte econòmic).

Al punt 4 d'aquest pacte es contempla que el Govern Basc i els socialistes consideren prioritària la lluita contra la crisi, l'atur i la necessitat d'adequació de l'economia basca de cara a l'entrada al Mercat comunitari, i manifesten la intenció de crear mecanismes que garanteixin la col·laboració entre el Govern Central i el Basc, alhora que advoquen per l'elabora-

ció d'un pla econòmic, a mig termini, que compti amb el recolzament de les forces polítiques i socials.

El text del pacte afegeix un annex al punt referent al Consell Basc de Finances en què s'acorda una esmena referida a l'abonament, per part de les diputacions, de les quantitats que han d'aportar als pressupostos generals del País Basc, i una esmena adicional sobre els criteris que hauran de regir per a la distribució de les contribucions de cada un dels territoris històrics. D'aquesta manera es resol una de les qüestions que van enfrontar el partit amb l'executiu de Garaikoetxea.

Poc s'ha parlat i escrit sobre aquests punts del pacte, però no sembla massa aventurat intuir que el que es busca amb aquesta actuació és una assegurança per a la gran indústria basca i l'oligarquia que la representa, la qual, indubtablement, necessita d'una especial atenció, principalment de cara a l'entrada al Mercat Comú, en el moment en què les grans empreses arrossegueu el llast de la crisi i la reconversió.

Potser encara és massa precipitat i no s'ha vist prou com per adreçar-se per aquest camí, però pot ser una línia d'hipòtesi per tenir present o comprovar-la d'aquí a uns mesos, més tenint en compte que per a Euskadi, com va dir Ardanza fa pocs dies, «econòmicament, Europa o el buit».

Bibliografia

- BELTZA. (1978): *Del Carlismo al Nacionalism. Burgués*. San Sebastián: Editorial Txertoa.
- CARO BAROJA. (1980): *Introducción a la Historia social y económica del pueblo vasco*. San Sebastián: Editorial Txertoa.
- FUSI, J. P. (1984): *El País Vasco, pluralidad y nacionalismo*. Madrid: Alianza Universidad.
- GARCÍA DE CORTAZAR, F. (1980): *Historia contemporánea del País Vasco*. San Sebastián: Editorial Txertoa.
- GARMENDIA, V. (1984): *La ideología Carlista (1868-1876)*. Donosti: Diputación Foral de Guipúzkoa.
- JIMÉNEZ DE ABERASTURI, J. C. (1982): (coordinador). *Estudios de historia contemporánea del País Vasco*. San Sebastián: Haranburu editor, s.a.